

ЮВІЛЕЇ

ХОРОЛЬСЬКОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ 5 РОКІВ: ПЕРШИЙ ЮВІЛЕЙ ТА НАДБАННЯ

На сьогодні на території України нараховується понад 30 ботанічних садів, серед них 20 ботанічних садів загальнодержавного значення, останній із них з'явився у 2009 році, а саме Хорольський ботанічний сад (ХБС).

Проте початковим етапом організації ХБС слід вважати 2003 рік, адже тоді не лише зародилася ідея, але й частково був реалізований намір його створення.

Першим офіційним документом, що мав юридичний статус і відіграв важливу роль у подальшій долі ботанічного саду, стало рішення Хорольської міської ради від 26 липня 2005 р. «Про створення ботанічного саду в м. Хорол» Згодом було ухвалене рішення про відведення земельної ділянки під об'єкт, а за фінансової підтримки Хорольської РДА та районної ради Науковим центром заповідної справи Мінприроди був розроблений Проект створення ботанічного саду в м. Хорол Полтавської обл. (2007 р.).

Подією всеукраїнського значення і натхненням для громади хорольчан був Указ Президента України «Про створення Хорольського ботанічного саду» (№ 1041/2009 від 11 грудня 2009 р.), яким переконливо продемонстровано й реалізацію державної політики з примноження та розвитку природно-заповідного фонду України.

Наступною віхою розвитку ботанічного саду став наказ Міністра екології та природних ресурсів України № 395 від 18 жовтня 2011 року «Про затвердження Положення про Хорольський ботанічний сад», який з-поміж іншого власне і був підставою для започаткування функціонування установи.

У 2012 році ботанічному саду передано під охорону земельну ділянку площею 18 га, що дало право здійснювати природоохоронну діяльність. Уже наступного року ХБС включено до Ради ботанічних садів та дендропарків України, і таким чином хорольчани стали плідно співпрацювати з висококваліфікованими науковцями галузі інтродукції та акліматизації рослин.

Після певних опоряджувальних робіт на території саду, виконаних безпосередньо штатними працівниками установи, 11 жовтня 2013 р. на базі Хорольського агропромислового коледжу ПДАА відбувся науково-практичний семінар із нагоди офіційного відкриття ХБС. Отже, у жовтні 2018 року ХБС виповнюється 5 років від дати офіційного відкриття.

Щоб відзначити цю першу віху біографії установи, з'їхалися фахівці з різних куточків нашої держави. Усі вони не тільки привезли вітальні листівки та подарунки у вигляді посадкового матеріалу цінних декоративних рослин, а й взяли участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти вивчення, збереження та збагачення фіторізноманіття у науково-дослідних установах і навчальних закладах України», яку 4 жовтня провели у Хоролі. Співорганізаторами конференції виступили Хорольський та Кременецький ботанічні сади, Національні природні парки «Пирятинський» та «Нижньосульський», Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Полтавська державна аграрна академія, Хорольський агропромисловий коледж ПДАА, Полтавський краєзнавчий музей ім. Василя Кричевського, Рада ботанічних садів та

дендропарків України, Полтавське відділення Українського ботанічного товариства. Збірник наукових праць конференції готували викладачі кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології ПНПУ ім. В.Г. Короленка.

Сьогодні ХБС є важливим науковим і природоохоронним осередком, в якому проводяться дослідження з інтродукції, акліматизації, селекції рослин, здійснюються роботи зі збереження біологічного різноманіття, охорони рослинного світу, ландшафтного проектування та садово-паркового будівництва.

В процесі розробки Проекту організації території ХБС (2014 р.) визначено 35 ботанічних ділянок. Серед них у науковій зоні: сад субтропічних плодкових культур, лікарські рослини; у експозиційній зоні: дубовий гай, парк юрського періоду, райський сад, сад магнолій, горіховий сад та інші.

Нині з північної частини ботанічного саду вже облаштовані центральний вхід та вхід зі сторони гуртожитків агропромколеджу ПДАА. Огорожа фасадної частини саду сформована з насаджень самшиту вічнозеленого та бирючини звичайної. Відвідувачі саду можуть ознайомитись з колекціями дубового гаю, саду субтропічних плодкових культур, парку юрського періоду, райського та горіхового садів, споглядати краєвиди природи, що відкриваються з крутих берегів ставків, а також відпочити на встановлених лавах у дубовому гаю.

Незважаючи на те, що ХБС новостворена установа, на даний час вже створено науково-дослідну базу (2014 р.), як основний напрямок наукових досліджень, визначено інтродукцію окремих видів субтропічних плодкових культур у відкритому ґрунті.

Акцентуючи увагу на створенні нових колекцій, варто зазначити, що створена окрема колекція субтропічних плодкових культур ХБС (0,26 га) є чи не однією з найбільших серед подібних дослідних ділянок у лісостеповій зоні України. Тут вирощуються азиміна трилопатева, гранатник зернястий, зизифус справжній, інжир звичайний, мигдаль звичайний, мушмула звичайна, хурма віргінська. З них азиміна, зизифус, інжир, мигдаль та мушмула вступили у період плодоношення. Частина названих видів досліджуються як інтродукційні популяції, що важливо при селекційному відборі стійких форм та виведенні місцевих сортів.

Збереження та відтворення дубового гаю, найбільш цінного існуючого природного комплексу ботанічного саду – одна з проблем, яку працівники установи вирішили в процесі створення однойменної ботанічної колекції, адже після благоустрою території та висадки нових дерев, дубовий гай ботанічного саду поповнився такими видами та різновидами дубу, як дуб болотний, великоплідний, довгоніжковий, грузинський, черепитчастий. Варто зазначити, що до створення ботанічного саду у дубовому гаю зросло лише два види дубу: звичайний та червоний.

Щоб проілюструвати флору юрського періоду, використано реліктові види, які збереглися як рештки минулих і мають комплекс ознак, характерних для давно відмерлих груп рослин. З цією метою створено тематичну ботанічну ділянку — «парк юрського періоду».

Наразі в парку юрського періоду зростають такі реліктові види, як гінкго дволопатевий та метасеквойя гліптостробусова. Також висаджено тис ягідний, модрину тонколускату, сосну звичайну. На ділянці також закладено топіарій із самшиту вічнозеленого для формування фігури динозавра.

З ділянкою парку юрського періоду межує тематична ділянка райський сад. Напрямок експозиції ділянки – пов'язати між собою тему райського саду як колекції біблейських рослин та ілюстрацію витоків сільськогосподарської діяльності людства на Близькому Сході. Нині тут зростають такі види: персик звичайний, абрикос маньчжурський, горобина великоплідна, горобина звичайна, горобина скандинавська, мигдаль звичайний, айлант найвищий, маклюра яблуконосна.

У горіховому саду представлено колекцію родин горіхових, березових та сапіндових з їстівними плодами. На даний час у ньому зростають такі види: горіх волоський, горіх чорний, горіх сірий, горіх айлантолистий, горіх серцеподібний, горіх маньчжурський, ліщина звичайна, ліщина деревоподібна, фундук, ксантоцерас горобинолистий, пекан звичайний.

Для започаткування колекції «Саду магнолій» працівники ботанічного саду в розсаднику установи вирощують посадковий матеріал магнолії кобус (насіння, заготовлене в 2017 р. в дендропарку Полтавської державної аграрної академії).

Фіторізноманіття території, на якій створено новий ботанічний сад, формувалось протягом кількох століть. Аналізуючи зміни видового складу насаджень в історичному аспекті, варто зазначити, що від часу заснування ботанічного саду кількість видів дендрофлори зросла на 68 %, тобто більш ніж у двічі, а трав'янистих рослин – на 33 %.

У порівнянні з даними 2011 року, тобто початку функціонування Хорольського ботанічного саду, зросли такі кількісні показники дендрофлори: видовий склад – на 84 одиниці, кількість родів – на 49, родин – на 19 одиниць, голонасінних рослин – на 14 видів. Кількість трав'янистих рослин стало більше на 40 видів.

Станом на 1 січня 2018 року колекційний фонд ботанічного саду складається з ліан, кущів і дерев, загалом – 123 види, та ідентифікованих трав'янистих рослин – 120 видів. Провідними є колекції дубів – 10 видів і різновидів та колекція субтропічних плодкових культур відкритого ґрунту – 7 видів.

Усі нинішні напрацювання Хорольського ботанічного саду викладені у нещодавно виданій науковій монографії авторів В.В. Красовського та А.В. Козлова «Ботанічний сад у системі ландшафтної забудови міста Хорола», присвяченій п'ятиріччю науково-дослідної природоохоронної установи.

В.В. Онінко, В.В. Красовський